

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

SANAT TARİHİ
DOĞU ROMA(BİZANS) DÖNEMİ
İKONOKLAST (TASVİRKIRICI) DÖNEM (726-843/3)

Prof. Dr. Kıymet GİRAY

KASIM - 2009

ANKARA

2.3. İkonoklast (Tasvir Kırıcı) Dönem (726-842/3)

Anahtar Kelimeler: Bizans, Tasvir Kırıcı, İkonoklazma, İkon karşıtı

İkonoklast veya ikonoklazma olarak Bizans tarihinde yerini alan bu dönem kelime anlamı itibariyle tasvir kırıcı manasını taşımakla beraber, Hıristiyan dininin inanış geleneklerine uygun yapılan taşınır veya taşınmaz tasvirlerle karşı sanatsal bakımdan bir Vandalizm hareketi şeklinde yorumlanır. Bunun ötesinde, dönemin siyasi erki ile kilise arasındaki nüfuz mücadelesinin bir sonucu olarak çeşitli etkileşimlerle de karşımıza çıkar.

Hıristiyan inancındaki İsa'nın insan ve tanrı kimliği arasındaki tartışmalar, ikonların birer put biçiminde algılanma kaygısı ve dönemin imparatorları arasında farklı görüşlerde olanların belirmesini sağladığı gibi, din âlimleri arasında da karşıt fikirlerle yankısını bulur. Bu yüzyılı aşkın süre içerisinde ağır yaptırımlar ve iç mücadeleler meydana gelir. İkonoklazma dönemi iki periyoda ayrılabilir. İlki tasvir düşmanlığının hızla arttığı 726 yılından 780'e dek devam eden süreyi kapsar. İkinci periyot ise 780 ile 842/843 arasındaki tasvir düşmanlığının gerileme evresidir. Tasvirin sembolik önemiyle sıkı sıkıya bağlı Bizans kilise çevresinde kutsal kişiliklere ibadet Jüstinyen sonrasında yaygınlaşmış ve bir dindarlık göstergesi halini almıştır. Buna karşılık Hıristiyanlığın saf ve ruhani bir din olarak tasvir kültürünü reddetmesi gerekliliği düşüncesi de görülür. İmparator III. Leon'un tasvirler aleyhindeki fikir yanında bir duruş sergilemesi, Arap dünyasıyla gerçekleşen temas sonucunda artarak gelişir.

Tasvir karşıtı tavır Bizans'da resim aleyhtarı mücadele öncesinde Emevi Devleti politikası olarak belirir. Aynı zamanda kendisini imparatorun yanı sıra başrahip olarak kabul eden III Leon ilk kez 726 yılında tasvirlerle karşı olduğunu açıkça ortaya koyar. Dönemin önemli din âlimleri Patrik Germanos, Papa II. Gregorius ve Şam'lı İoannes ise tasvir lehinde bir tavır içindedir. İmparator 730 yılında bir ferman yayınlamak suretiyle tüm aziz tasvirlerinin yok edilmesini emreder. Artabasdos'un hükümdarlığı süresindeki tasvir lehtarı tutum, V.Konstantinos'un tasvir düşmanlığını devam ettirmesi neticesinde boşa çıkar. V.Konstantin'in de davet edildiği 754'deki Hieria Konsil'inde tasvirin tamamen şeytanca olduğu vurgulanır. Bu konsil kuralları ve tasvirlerin yok edilmesi, bazı tasvir yandaşlarının idam edilmesi ile birlikte 760'lı yıllara dek devam eder.

Bu devirde kiliseler sadece haçlar ve bitkisel motifler ve hayvansal figürler gibi din dışı bezemelerle dekore edilir. V. Konstantin'in ölümünden sonra ikonoklast hareket etkisini yitirmeye başlar. İmparator IV. Leo 780'de, VI. Konstantin 787'de yılında İstanbul'da bazı tasvir severlere işkence yapsa da Tarasios isimindeki bir görevli İkonoklast hareketi reddeden II. İznik Konsili'nde koruma altına alınır. 9. yüzyıl bu hareketin bazı manastırların da katkısıyla gerilemeye başladığı bir dönemdir ve sanatta daha klasik, helenik unsurlar görülür. Bu Neo-Helenizm olarak kabul edilebilecek üslup doğu motifleriyle, tavus kuşları, ikiz yapraklarla zenginleşir ve resimlerde figürler daha zarif ve perspektif düşünülerek karşımıza çıkar. Bu döneme dair Theophilus'un sarayında inşa ve dekore ettirdiği salon hakkındaki bazı tanımlamalar dışında din dışı sanat anlayışını gösterir önemli bilgi yoktur.

Kaynak (Source):

Cormack, R., Byzantine Art, London 2000.

Eyice, S. “Türkiye’de Bizans Sanatı”, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.3, İstanbul 1982, s. 514–564.

Krautheimer, R., Early Christian and Byzantine Architecture, (Forth Ed.) New Haven and London 1986.

Mango, C. The Art of Byzantine Empire 312–1453, (Fifth Ed.) Toronto 2007.

Mathews, T.F., The Art of Byzantium, London 1998.

Ostrogorsky, G., (Çev:F.İşiltan) Bizans Devleti Tarihi, (5.Baskı), Ankara 1999.

Rice, D.T., Art of the Byzantine Era, (Second Ed.), London 1997.

Runciman, S., Byzantine Civilization, New York 1956.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan(Grup üyesi) / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof.Dr. Kıymet GİRAY/ Dr. Serkan SUNAY	Prof.Dr. Kıymet GİRAY	Prof. Dr. H. Hale KÜNÜÇEN